

Mali podkovnjak – netopir leta 2018 in 2019

Besedilo: Jasmina Kotnik, Nastja Kosor in Tea Knapič Foto: Jasmina Kotnik

Organizacija BatLife Europe je za netopirja leta 2018 in 2019 izbrala malega podkovnjaka. Tako si bo več kot 30 držav Evrope v okviru različnih dejavnosti za ozaveščanje in promocijo prizadevalo za ohranjanje in izboljšanje naravovarstvenega statusa te vrste.

BatLife Europe je mednarodna nevladna organizacija, ki temelji na partnerstvu nacionalnih naravovarstvenih združenj. Z namenom učinkovitejšega varovanja netopirjev se je organizacija odločila za vseevropsko aktivnost z nazivom »Bat of the Year (BOY)« oziroma netopir leta. K skupnemu ozaveščanju javnosti o izbrani vrsti leta je pristopilo 34 društev in organizacij iz 32 evropskih držav. Poenoten pristop do ogrožajočih dejavnikov in skupno iskanje rešitev nam omogočata boljše varovanje zavarovane ogrožene vrste ter njenih habitatov.

Aktivnost BOY poteka od leta 2015. Kot prvi je bil za netopirja leta izbran nathusijev netopir (*Pipistrellus nathusii*). Naslednji dve leti je naziv pripadal (ne tako navadnemu) navadnemu mračniku (*Nyctalus noctula*), zanimivosti o katerem ste lahko v *Trdoživu* (V/1) že spoznali. V lanskem in letošnjem letu naziv netopirja leta nosi mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*).

Mali podkovnjak je ena izmed najpogostejših vrst netopirjev, s katero se srečujemo ljudje. Ti netopirji poletja radi preživljajo na cerkvenih podstrešjih ali podstrešjih zapuščenih stavb, kjer samice z mladiči tvorijo tako imenovane porodniške skupine in vzgajajo svoj zarod. Samica konec junija ali v začetku julija skoti enega mladiča, ki je prve štiri tedne popolnoma odvisen od matere. Samostojen postane v slabih dveh mesecih, velikost odraslega osebka pa doseže v desetem tednu starosti, kar za naše klimatske razmere pomeni v septembru. Jesen je čas za parjenje, nabiranje maščobnih zalog za zimo in iskanje primerne zimskega prezimovališča, kjer – zaviti v prhuti in potopljeni v pravo zimsko spanje oziroma hibernacijo – prespijo do naslednje pomladi. Kljub svoji majhnosti in vsakoletnim selitvam med zimskim in poletnim zatočiščem doživijo starost od 4 do 5 let. S pomočjo obročkanja je v Sloveniji potr-

Mali podkovnjaki med zimskim spanjem.

Gruča malih podkovnjakov na cerkvenem podstrešju.

jena izredna starost nekega malega podkovnjaka, ki je štel vsaj 22,5 let.

Velik dejavnik ogrožanja populacij malega podkovnjaka je uničevanje stavbnih kotič, saj je znano, da se vrsta rada vrača na isto mesto. Tako porodniška skupina netopirjev preko desetletij za seboj pušča

velike količine iztrebkov – gvana –, kar je za skrbnike stavb velikokrat moteč dejavnik. Zavaljo čistejše podstrehe zato zaprejo preletne odprtine netopirjev in jim onemogočijo vstop na znano zatočišče. Porodniška skupina si je tako primorana poiskati novo bivališče ali pa pogine. Zgodi se tudi, da lastniki oziroma skrbniki

Mali podkovnjakinji z mladičema.

stavb preletne odprtine zaprejo v času, ko so netopirji še na podstrešju; ti brez hrane in vode v nekaj dneh poginejo. Na male podkovnjake negativno vpliva tudi umetno osvetljevanje zatočišč, predvsem preletnih odprtin. Netopirje zunanja svetloba zmede, zato zatočišče zapustijo kasneje in tako zamudijo najbolj optimalen čas za prehranjevanje ob večernem mraku.

Tudi v zimskih zatočiščih podkovnjaki pogosto ne najdejo mirnega spanca. Velike skupine turistov povzročajo precej hrupa, osvetljevanje spečih netopirjev pa jih lahko prebudi iz zimskega spanca. Prebuditvev iz hibernacije pomeni nenačrtovano porabo energijskih zalog, ki jih zaradi pomanjkanja žuželk pozimi težko nadomestijo. To vodi v zmanjšano možnost preživetja do toplejših spomladanskih dni, ko je njihov plen ponovno na voljo. Netopirske vrste, ki se preko celega leta zadržujejo v jamah, se s problemom jam-

skega turizma srečujejo tudi v poletnem času – množični obisk negativno vpliva na številčnost porodniških skupin v jamah in na uspešnost preživetja mladičev.

Vsi netopirji so pri nas zakonsko zavarovani, prav tako njihova zatočišča. Zakonske podlage pa niso dovolj, če ljudje v sobivanju z živalmi nismo strpni in previdni. Morda so na našem podstrešju, v zvoniku vaške cerkve ali bližnji jami poleg nas tudi drugi prebivalci, za katere ustrezno in varno zatočišče predstavlja edino možnost preživetja. V takem primeru poskrbimo, da netopirjev v zatočiščih ne motimo, in poiščemo rešitve za lažje sobivanje. Na podstrešju lahko namestimo plastično ponjavo, ki nam omogoča lažje čiščenje iztrebkov, ki jih nato uporabimo na cvetlični gredici, saj je netopirsko gvano odlično gnojilo. Obnove stavb prestavimo na čas, ko netopirji zapustijo poletna zatočišča.

Mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) spada v družino podkovnjakov (Rhinolophidae). Njeni predstavniki imajo značilno kompleksno kožno-hrustančno tvorbo okoli nosnic, sestavljeno iz sedla, lancete in podkve. Njihova ušesa so zašiljena in trikotna ter brez poklopca. Gre za najmanjšega predstavnika te družine: masa odraslih osebkov je med 4 in 7 g, razpon prhuti pa meri med 20 in 25 cm.

Mali podkovnjaki se običajno prehranjujejo v bližini kottišča, in sicer v različnih tipih gozdov, vzdolž živih meja in obrežnih vegetacij ter v vaseh, predvsem v sadovnjakih in nad pašniki. Plenijo majhne kožekrilce, mrežekrilce, dvokrilce in nočne metulje.

Glede na ugotovitve monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev se ocenjuje, da je v Sloveniji med 24.000 in 33.000 odraslih osebkov te vrste.

Veliko lahko storimo tudi s širjenjem informacij o netopirjih in njihovih zatočiščih, saj je pomanjkanje znanja pogosto glavni razlog za napačne odločitve. Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev vsako leto organizira čistilne akcije čiščenja gvana na cerkvenih kottiščih, kjer je pomoč prostovoljcev vedno dobrodošla. Za »nagrado« vsak udeleženec lahko odnese vrečo gvana za domači vrt. Vedno smo veseli tudi obiska in sodelovanja pri naših izobraževalnih in promocijskih aktivnostih. Aktualne aktivnosti spremljajte na <https://www.facebook.com/sdpvn>. *

Preletna odprtina, prilagojena za prelet netopirjev (levo) in takšna, ki netopirjem onemogoča prelete (desno).